

*Michał du Vall**
Uniwersytet Jagielloński

DOZWOLONY UŻYTEK UTWORÓW I SIECI KOMPUTEROWE [PERMISSIBLE USE OF DOCUMENTS AND COMPUTER NETWORKS]

KONWENCJA BERNEŃSKA

Możliwość korzystania z dzieł bez zgody podmiotu prawa autorskiego, w szczególności twórcy, została przewidziana w **konwencji berneńskiej** o ochronie dzieł literackich i artystycznych z 1886 r., zaś jej zakres wyznaczają przede wszystkim ustawodawstwa krajowe.

Zgodnie z art. 9 tej konwencji, autorzy dzieł literackich i artystycznych chronionych przez konwencję korzystają z wyłącznego prawa udzielania zezwolenia na reprodukcję tych dzieł bez względu na sposób i formę, w których miałyby ona nastąpić (ust. 1).

Ust. 2 tego artykułu natomiast stanowi, że ustawodawstwu państw należących do Związku zastrzega się możliwość zezwolenia na reprodukcję tych dzieł w pewnych szczególnych wypadkach, pod warunkiem, że reprodukcja ta nie wyrządzi szkody normalnemu korzystaniu z dzieła ani nie przyniesie nieuzasadnionego uszczerbku prawowitym interesom właściciela.

Jak widać, przepis ten zakazuje takiego ukształtowania zakresu dozwolonego użytku w postaci reprodukcji, który nadmiernie szkodziłby interesom uprawnionego.

POLSKIE PRAWO

W prawie polskim kwestia dozwolonego użytku została uregulowana w Odst. 3 rozdziału 3 ustawy z 4 lutego 1994 o prawie autorskim i prawach pokrew-

*Dr hab. Michał du Vall, prodziekan Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownik Zakładu Prawa Antymonopolowego w Instytucie Wnalezczości i Ochrony Własności Intelektualnej UJ, członek kolegium redakcyjnego miesięcznika „Nowator”, prowadzi badania na zlecenie Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej (PHARE).

nych (określam ją dalej „u.aut.”), zatytułowanym **Dozwolony użytek chronionych utworów** [Traple 1995, s. 177 i in.].

Stosownie do art. 34 u.aut., można korzystać z utworu w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia twórcy i źródła. Twórcy nie przysługuje prawo do wynagrodzenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Przepis art. 35 u.aut. wyznacza **granice dozwolonego użytku**, stanowiąc, że nie może on naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w **słuszne interesy twórcy**.

W ustawie odróżnia się dwa rodzaje dozwolonego użytku cudzych dzieł: **osobisty i publiczny**.

Zgodnie z art. 23 u.aut., bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego. Przepis ten nie upoważnia do budowania według cudzego utworu architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego.

W świetle tego przepisu dozwolone jest nieodpłatne kopiowanie nawet całych utworów, i to bez ograniczeń ilościowych.

Podkreślić należy, że korzystanie dotyczy utworów **rozpowszechnionych**, tzn. takich, które za zezwoleniem twórcy zostały udostępnione publicznie (art. 6 pkt 3 u.aut.).

W odniesieniu do bibliotek **zakres dozwolonego użytku publicznego** wyznacza art. 28 u.aut., zgodnie z którym biblioteki, archiwa i szkoły mogą:

- udostępniać nieodpłatnie, w zakresie swoich zadań statutowych, egzemplarze utworów opublikowanych,
- sporządzać lub zlecać sporządzanie pojedynczych egzemplarzy utworów opublikowanych, niedostępnych w handlu – w celu uzupełnienia, ochrony swoich zbiorów i nieodpłatnego ich udostępniania.

Tak samo, jak w przypadku wyżej przedstawionym, także w odniesieniu do dozwolonego użytku określonego w art. 28 korzystanie jest nieodpłatne. Różnica w odniesieniu do dozwolonego użytku osobistego wyraża się natomiast w tym, że korzystanie dotyczy utworów **opublikowanych**, tzn. takich, które za zezwoleniem twórcy zostały zwielokrotnione i których egzemplarze zostały udostępnione publicznie (art. 6 pkt 1 u.aut.). Nie wystarcza zatem samo rozpowszechnienie utworu w rozumieniu wyżej wskazanym; **niezbędne jest mianowicie istnienie materialnego nośnika utworu** (np. książki).

Udostępniane na zasadach określonych w art. 28 u.aut. utwory mogą być przez osoby korzystające z bibliotek kopiowane w granicach przysługujących im opisanego wyżej dozwolonego użytku osobistego. Oznacza to w szczególności możliwość nieodpłatnego kopiowania dzieł znajdujących się w zbiorach bibliotecznych.

Rozwój techniki komputerowej stworzył nowe możliwości publikowania i rozpowszechniania dzieł oraz korzystania z nich. Mianowicie nieznanymi egzemplarzami dzieła są nośniki elektroniczne, w szczególności CDR [Matlak, Marcinkowska 1999, s. 118 i in.]. Rozpowszechnienie zaś może nastąpić poprzez wprowadzenie utworu do sieci komputerowej. Specyfika zaś korzystania z tak udostępnionego utworu wyraża się przede wszystkim w tym, że z tego samego egzemplarza (w znaczeniu ostatnio podanym) może w dowolnym czasie korzystać każdy, kto ma do sieci dostęp.

Na wskazanym tle powstaje problem, czy utwór, którego egzemplarz znajduje się na elektronicznym nośniku informacji, może być bez ograniczeń wprowadzany przez biblioteki do sieci komputerowych. Innymi słowy, czy taka forma udostępniania zasobów bibliotecznych jest również objęta zakresem dozwolonego użytku, o którym mowa w cyt. art. 28 pkt 1 u.aut.?

Odnosząc do tej kwestii brak szczególnych przepisów. W świetle jednak cyt. art. 35 u.aut., wyznaczającego granice dozwolonego użytku, trafne jest odróżnienie przypadku, w którym utwór zostaje wprowadzony do lokalnej sieci komputerowej, dostępnej tylko osobom korzystającym z danej biblioteki, od wprowadzenia utworu do sieci o szerszym czy wręcz powszechnym (jak to ma miejsce w przypadku Internetu) zasięgu. Otóż w pierwszej z tych sytuacji udostępnianie nieodpłatne jest dozwolone na ogólnych zasadach. W przypadku jednak sieci o powszechnym zasięgu korzystanie z utworu niewątpliwie godziłoby w słusne interesy twórcy i jako takie byłoby z mocy art. 35 u.aut. niedozwolone [Barta, Markiewicz, Internet 1998, s. 158]. Oczywiście jest bowiem, że wskutek takiego korzystania istotnie zmniejszyłoby się, czy nawet spadłoby do zera, zapotrzebowanie na oryginalne egzemplarze utworu. Poza powszechną dostępnością w takim przypadku utworu, brak zapotrzebowania na egzemplarze oryginalne byłby następstwem możliwości uzyskiwania przy wykorzystaniu techniki cyfrowej kopii doskonałych, tzn. nie odbiegających jakością od oryginału.

W konkluzji stwierdzić należy, że wprowadzenie utworu do sieci komputerowej o większym niż lokalnym zasięgu oznaczałoby **przekroczenie granic dozwolonego użytku**, a w konsekwencji stanowiłoby naruszenie autorskich praw majątkowych.

PRAWO EUROPEJSKIE

Bliski czas przystąpienia Polski do Unii Europejskiej czyni celowym przedstawienie omawianej kwestii w **prawie europejskim** [Matlak, Marcinkowska 1999].

Otóż przygotowany został projekt **dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Wspólnot Europejskich dotyczący harmonizacji określonych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informatycznym**.

W świetle tego projektu pozostać mają dopuszczalne następujące, typowe przypadki dozwolonego użytku publicznego:

- kopiowanie na papierze z wykorzystaniem techniki fotograficznej lub podobnej,
- nagrywanie obrazu lub dźwięku przez osoby fizyczne dla użytku osobistego w celach pozahandlowych,
- kopiowanie przez placówki publicznie dostępne (w szczególności biblioteki), niedziałające bezpośrednio lub pośrednio w celach gospodarczych lub handlowych.

Poza tym, państwa członkowskie zostały upoważnione do wprowadzenia ustawowej możliwości korzystania z dzieł w ramach dozwolonego użytku w następujących przypadkach:

- w celach naukowych i dydaktycznych,

- celach sprawozdawczych, wykorzystując krótkie fragmenty utworów,
- cytując dla takich celów jak recenzja czy przegląd,
- dla bezpieczeństwa państwa albo dla właściwego przeprowadzenia postępowania sądowego lub administracyjnego.

Ponadto wprowadzono możliwość ustanowienia dozwolonego użytku dzieł na rzecz osób upośledzonych w zakresie wzroku i słuchu (jeśli korzystanie będzie związane z tym upośledzeniem).

Z punktu widzenia przedmiotu tego rozdziału istotne jest to, że w świetle projektu dyrektywy **nie będzie dopuszczalne udostępnianie zgromadzonych zbiorów w systemie on-line bez uzyskania na to upoważnienia podmiotu praw autorskich.**

Tak więc poza zakresem dozwolonego użytku znajdzie się wprowadzanie utworów do sieci komputerowych bez względu na ich rodzaj i charakter działającego podmiotu. **Nie będzie zatem możliwe nieodpłatne wprowadzanie utworów przez biblioteki do ich sieci lokalnej, bez zgody podmiotu praw autorskich.** Konieczne zatem będzie uzyskiwanie przez zainteresowane biblioteki licencji na ogólnych zasadach [Barta, Markiewicz, Prawo 1998, s. 117].

Należy się zastrzec, że wskazane unormowania są dopiero projektowane, a więc ich ostateczny kształt może ulec zmianie. Tym bardziej, że istnieje wyraźna tendencja światowa do zwężenia zakresu dozwolonego użytku w środowisku komputerowym, a zatem należy się liczyć z ograniczeniem praw bibliotek w stosunku do aktualnego stanu.

Z uwagi na to, że Polska już obecnie zobowiązała się zharmonizować swoje prawo z prawem europejskim, spodziewane wejście w życie przedstawionej dyrektywy spowoduje konieczność zmiany prawa polskiego. Najbardziej odległym terminem takiej zmiany byłaby data przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

WYKORZYSTANE OPRACOWANIA

- Barta, J.; R. Markiewicz (1998). Internet a prawo. Kraków: TAIWPN „Universitas”.
- Barta, J.; R. Markiewicz (1998). Prawo autorskie. Warszawa: Urząd Komitetu Integracji Europejskiej.
- Matlak, A.; J. Marcinkowska (1999). Treść prawa autorskiego. W: Prawo autorskie a postęp techniczny. Kraków: TAIWPN „Universitas”.
- Traple, E. (1995). W: Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Warszawa: ABC.

*Michał du Vall**
Jagiellonian University, Poland

PERMISSIBLE USE OF DOCUMENTS AND COMPUTER NETWORKS

[DOZWOLONY UŻYTEK UTWORÓW I SIECI KOMPUTEROWE]

The possibility of using protected works without the copyright owner's consent, in particular the author, has been provided for in the **Berne Convention** of 1886 for the Protection of Literary and Artistic Works, the scope of which use is mainly determined by national legislation.

Pursuant to Article 9 of the Convention, authors of literary and artistic works protected by this Convention shall have the exclusive right of authorising the reproduction of these works, in any manner and form whatever (Sec. 1).

On the other hand, Section 2 of that Article stipulates that it shall be a matter for legislation in the countries of the Union to permit the reproduction of such works in certain special cases, provided that such reproduction does not conflict with a normal exploitation of the work and does not unreasonably prejudice the legitimate interest of the author.

One can see that the above provision does not concede to form the scope of permissible use by way of reproduction, if such use is supposed to unreasonably prejudice the rightful interests of the copyright owner.

THE POLISH LAW

In Polish law, permissible use has been regulated in Chapter 3, Division 3 **Permissible use of Protected Works** of the Copyright and Neighbouring Rights

* Associate Professor Michał du Vall, PhD., Vice-Dean of the Faculty of Management and Communication of the Jagiellonian University, Director of the Department of Anti-Monopoly Law of the Institute of Inventiveness and Protection of Intellectual Property of JU, Member of editorial board of the monthly „Nowator”. He is carrying out research for the Committee of European Integration (PHARE). [Transl.].

Act of 4 February 1994 (hereinafter referred to as „Cop.Act”) [Traple 1995, p. 177].

Pursuant to Article 34 of Cop.Act, it shall be permitted to use the work, within the limits of permissible use, on the condition that the author and the source have been named. The author shall not have the right to remuneration unless the Act provides otherwise.

The provision of Article 35 of Cop.Act sets the **limits of permissible use** by stipulating that it must not infringe the normal use of the work or violate in **rightful interests of the author**.

The Act distinguishes between two forms of permissible use of other persons' works: **personal use and public use**.

According to Article 23 of Cop.Act, it shall be permitted to use free of charge for personal purposes the work already disseminated. This provision does not authorise to build constructions according to other authors' works in the field of architecture and architecture and town planning.

Under the above provision, permitted is copying free of charge of even the entire work without any quantitative limitations.

It is to be emphasised that the use concerns **disseminated** works, meaning works which, with their authors' permission, have been made available to the public (Article 6.3 of Cop.Act).

As regards libraries, the scope of the permissible use is determined by Article 28 of Cop.Act, according to which libraries, archives and schools are allowed:

- to provide free access to copies of published works within the scope of their statutory objectives,
- to make or order preparation of single copies of published works, unavailable on the market in order to supplement and/or protect their collections and to provide free access to them.

Alike in the above case, the use within the limits of the permissible use provided for in Article 28 is free of charge. In respect of permissible personal use, the difference consists of the use concerning **published works**, meaning works which, with their authors' permission have been reproduced and their copies being made available to the public (Article 6.1 of Cop.Act). The mere dissemination of a work, within the above meaning, is not sufficient; what is requisite, is the **existence of the material embodiment of the work** (ex. a book).

Works made available to the public under Article 28 of Cop.Act may be copied by libraries' users within the limits of the permissible use as described above. This, in particular, equals to copying free of charge of works being in libraries' collections.

Developments in computer technology have provided new means for publishing and disseminating works and making use thereof. Electronic carriers, in particular CD-ROMs, appear to be unknown copies of the work [Matlak, Marcinkowska 1999, p. 118 et al.]. It may be disseminated by way of putting the work into a computer network. What is peculiar to the use of the work so disseminated, is essentially a possibility for one and the same copy of the work (within the meaning given above) to be used at any time by anyone having access to the network.

In the light of the above a problem arises, whether a work, a copy of which is fixed on an electronic information carrier, may be freely put by libraries into a computer network. In other words, is such a form of making libraries collections available also covered by the scope of the permissible use referred to in Article 28.1 of Cop.Act?

There are no specific provisions to this effect. However, in the light of Article 35 of Cop.Act mentioned above, which determines the limits of permissible use, making a distinction between a case, in which a work is put into a local computer network available only to users of a given library, and that where a work is put into a network of a wider or even global (as in the case of the Internet) reach, seems to be right. In the first case, making available free of charge is permissible on general principles. On the other hand, where a global network is involved, use of a work would undoubtedly be prejudicial to the rightful interests of the author and as such would, by virtue of Article 35 of Cop.Act, be unlawful [Barta, Markiewicz, Internet 1998, p. 158]. That is because it is obvious that such use would result in significant reduction in or even the total desistance from seeking original copies of the work. Lack of demand for original copies would also result, apart from the work being widely available, from its perfect copies being feasible to be produced with the use of a digital technology. This is owing to the only recently mastered feasibility of reproducing works, copies of which are of the same quality as originals.

In conclusion, it is to be said that putting a work into a computer network of a reach larger than local would equal to the **transgress of the limits of permissible use**, and would in consequence constitute an act of infringement of the author's economic rights.

THE EUROPEAN LAW

Poland's forthcoming accession to the European Union makes advisable to present the discussed problem as it is regulated in **European law**.

Recently, a Proposal for a European Parliament and Council Directive on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society has been prepared.

In the Proposal, the following typical cases of public permissible use will be allowed:

- reproduction on paper by using a photographic technique or by some other process of similar effects,
- recording of picture or sound by a natural persona for personal use and for non-commercial,
- purposes,
- reproduction by establishments accessible to the public (in particular libraries), which are not for direct or indirect economic or commercial advantage.

Moreover, Member States are authorised to provide in their statutes a possibility of making use of works within the limits of permissible use in the following cases:

- for scientific research and teaching,
- for reporting purposes, with the use of short excerpts of works,
- for the purpose of public security or proper performance of a judicial or administrative,
- procedure.

Additionally, the permitted use of works to the benefit of visually handicapped or hearing-impaired persons (in so far as the use is adequate to a handicap).

From the viewpoint of this presentation, it is essential that, as follows from the Proposal for a directive, **no on-line access to library collections will be permitted without the copyright owner's consent.**

Consequently, putting works into computer networks, whatever is the kind and nature of an acting party, will be outside the limits of the permissible use. Putting works free of charge by libraries into their local networks will not be allowed without the copyright owner's permission. Therefore, libraries wishing to do so will be required to obtain a licence on general principles [Barta, Markiewicz, Prawo 1998, p. 117].

It is to be remembered that the above regulations still remain the draft and before the final formulation they may be subject to change. However, a clear global trend towards narrowing the scope of the permissible use in computer environment can be noticed, which is expected to result in the limitation of libraries' rights in comparison with the present ones.

Considering that Poland has already undertaken to harmonize its legislation with European law anticipated adoption of the above directive will make necessary that the Polish copyright law should be changed. The most remote term for such change could be considered a date of Poland accession to the European Union.

REFERENCES

- Barta, J.; R. Markiewicz (1998). *Internet a prawo*. Kraków: TAIWPN „Universitas”.
- Barta, J.; R. Markiewicz (1998). *Prawo autorskie*. Warszawa: Urząd Komitetu Integracji Europejskiej.
- Matlak, A.; J. Marcinkowska (1999). *Treść prawa autorskiego*. W: *Prawo autorskie a postęp techniczny*. Kraków: TAIWPN „Universitas”.
- Traple, E. (1995). W: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. Warszawa: ABC.